

verveelde".
neening een
dit dat hij
geen ver-
onprettig".
lig luistert
muzikanten.

hoe mijn
oor schoon-
onden rust,
muziek vaak
het muzi-
agheid en
ongunstige

GELKES.

van predi-
feld Ds D.
over „De
agterrein".
wezig zijn.
geeft een

kers op de
wizen.
g in dienst
heeft:

ppelijke zen-
r hoe meer
heologie. In
et zending-
uotschappe-
redikant aan
we de zen-
een andere
inbrengen
gen roeping

de referent
oonen was.
den hebben
alkomen met
le zending-
e menschen
raad, of is
leze zelf ter

in vestigen
land. Moe-
studiernaad-
zen? Moet
ndere leest
Ds Bakker,
echte zen-
zeker juist.
e zending-
er zal wel-
lat de pre-
zending-
ing, en op
le, als het
ok opzette-
ke bronge;
de winter-
den, en in
r een zen-
k heeft hij
erking der
ndingsblad
r het werk
onzer pre-

is gekozen.
gen aan de
Amsterdam-
arlementair
nauwkeu-
oorders zou
ar Dr Kuy-
ij, met zijn
ons staats-
ze Kamer-
n leven zou
erlijk er-
kamer wen-
aarheid

Dr Kuyper
er schreef

lijke meer-
zen. Welk
d in 1871,
loor den
en nergens
i, wie had
m aanvang
zijn geest-
ag de heer
„eener niet
er en beleid
geen mach-

dikanten zal men wel algemeen accoord gaan, al weet een ieder, dat in de praktijk zich heel veel bezwaren voordoen, die soms zelfs zoo goed als onoverkomelijk zijn.

Laten wij een paar van deze bezwaren mogen noemen. Op de catechisatie ontbreekt de tijd, om eenigszins diep op de zending in te gaan. Veelal zullen de gemeentelieden niet naar een zending-voordracht komen luisteren; zelfs de uitnemendste sprekers laten zij, wanneer die een rede komen houden, voor leere banken meermalen staan! Ook zal het niet gemakkelijk vallen, om de zending zoo te behandelen, dat ook de eenvoudigsten daarvan genieten kunnen, enz. Doch dit doet niets af aan de juistheid der opmerking, dat de predikanten aan de gemeente de echte zendingsoopvoeding moeten geven. Zij moeten daartoe ook inwerken op het verenigingsleven, opdat op de roosters der jongelings- en jongedochtersverenigingen de zending niet ontbreke.

Indien de predikanten de zendingsoopvoeding ter hand nemen, wordt dan het doel bereikt? Afgezien van het feit, dat sommigen onder hen zelf nog wel in deze richting moeten „opgevoed" worden, gelooven wij toch, dat er teveel van hen geëischt wordt, zoo dit van hen werd gevraagd. Niet iedere predikant heeft tijd en lust en gelegenheid om bepaald aan zendingstudie te doen. Ook gaat het niet aan alleen aan zichzelf te denken, en het oog te sluiten voor anderer behoeften. Dan is het toch ook gewenscht, dat het oog niet slechts ruste op den eigen zendingssak, maar men den blik ook over andere terreinen laat gaan. En mogen wij zeggen met het oog op onze medechristenen: ben ik mijns broeders hoeder? Zoo zouden wij door kunnen gaan. Samenwerking is dus gewenscht en zelfs noodzakelijk. Doch met wie?

Op de vraag van Dr Kaajan heeft Ds Bakker volgens het verslag geantwoord:

„Wat de zendingsoopvoeding betreft, spreker zou niet durven zeggen, wat goed is, of wij ons geheel moeten terugtrekken, ja dan neen."

Dit antwoord getuigt van groote voorzichtigheid en zelfbeheersching. Ds Bakker heeft ongetwijfeld gemeend, dat hij, werkende in Indië, niet genoegzaam met de toestanden in ons land op de hoogte is, om in deze een bepaald advies te geven. Wij zijn echter van gedachte, dat, indien hij ze kende, hij zou hebben durven adviseeren, om de samenwerking met den Z. S. R. niet te verbreken, dan alleen in de uiterste noodzakelijkheid; en o.i. is het nog niet noodzakelijk, en evenmin wenschelijk; zelfs zou het onverantwoordelijk zijn. Natuurlijk, wanneer de zendingsoopvoeding door onze Herv. broeders in een verkeerd spoor werd geleid, dan zouden wij verplicht zijn ons terug te trekken en een eigen weg te kiezen voor onzen voet. Maar wij kunnen niet inzien, dat het reeds zoover gekomen is. Integendeel.

In den Z. S. R. hebben ook verschillende Gereformeerde broeders zitting, o.a. de predikanten Dr Kaajan en Krüger, en ook dhr. G. Baas. Handboeken voor zendingstudie zijn verschenen over den Islam, door mevr. van Andel—Rutgers, dus van ethische smetten zeker vrij, en het Animisme; en ook over verschillende terreinen o.a. Midden-Java ten Zuiden; over Soemba komt nog. Men kan dus niet zeggen, dat de Z. S. R. eenzijdig is of den ethischen kant uitstuiert.

Op de zendingssstudie-conferenties te Lanteren worden de Geref. sprekers allerminst geweerd; het is slechts te betreuren, dat zooveel onzer mannen voor de uitnodiging, om daar te spreken, bedankt! Zoover wij beoordeelen kunnen, zoeken de Herv. broeders, die in ons land de zendingssactie leiden, de samenwerking met ons eerlijk en oprecht, krachtig en royaal. Wij weten bij ondervinding, dat er soms verkeerd gehandeld wordt;

telooze, geen „stille" partij meer. De liberalen, „het denkend deel der natie", moeten met ons rekenen. Haar schoonste dagen zijn voorbij. Het blijkt meer en meer, dat er ook nog bij de kern van onze natie niet weinigen worden aangetroffen, die van het streven, om ons land weer tot een heidensch land te maken, afkeerig zijn. Ste m m e n 1874, blz. 218.

Op den 5den Juni 1874 stelde Dr Kuyper in de Algemeene Vergadering van de Vereeniging voor Chr. N. S. voor, een Commissie te benoemen, die o.a. te onderzoeken zou hebben, welke eischen aan de Staatswetgeving te stellen waren om het christelijk onderwijs voor onvermijdelijken ondergang te bewaren. De vergadering noodigde toen de heeren Dr Kuyper, Dr Vos en Baron de Geer van Julfaas uit, om over deze en een paar andere vragen het volgend jaar advies uit te brengen. Aldus geschiedde. In haar Rapport van 1875 stelde genoemde Commissie nu voor, om te ijveren voor het Restitutie-stelsel. De voorstellers rede-nerden aldus: Indien er geen bijzondere scholen waren, zouden de gemeenten veel meer geld voor 't onderwijs moeten uitgeven dan thans. Is het dan niet billijk, dat dit meerdere, dat de voorstanders van het bijzonder onderwijs aan de gemeente uit-sparen, hun door de overheid gerestitueerd worde? En deze restitutie zou dan den Christelijken scholen

maar zij streven er toch naar, om geen aanstoot te geven; en wanneer op fouten gewezen zal worden, zal men zeker trachten die een volgend maal te voorkomen.

Samenwerking in de zendingsoopvoeding kan geschieden. Op schoolgebied gebeurt het ook, eveneens op andere terreinen; waarom dan niet in de zending? Zeker, op het zendingsveld is er scheiding; daar gaat het ook om planting der kerk, en dan kiest een ieder zijn eigen weg. En toch, zelfs daar kunnen wij niet zonder elkander; in Indië is dan ook een zeer sterke samenwerking door middel van het zendingconsulaat; trouwens, ook op andere wijze belooft men elkander hulp en steun.

Vrees voor de ethischen mag onze raadgeefster niet zijn. Natuurlijk is het een bezwaar, dat ook deze in de zendingssactie zou op den voorgrond treden. Wij kunnen zelfs zeggen, dat het een ge-vaar is. Hoe zal men den Inlander den Christus der Schrift prediken, indien men zelf het mes der critiek in het lichaam der Schrift zet? Doch men vergeet niet, dat in de zendingsbeweging niet het ethisch beginsel de leiding heeft; ook voeren hier niet de confessioneelen met hun kerkbegrip den boventoon, evenmin de leden van den Geref. Bond, of de Lutherschen. De zendingssarbeid brengt en bindt samen. Dat op dit terrein voetangels en klemmen liggen, hebben wij het vorig jaar in een opzettelijk artikel over „Lanteren" sterk laten uitkomen. Doch de Z. S. R. doet al het mogelijke, om te zorgen, dat de eenheid kan blijven; wat men noemt „links-ethischen", die hun beginselen zouden willen propageeren in de zendingsoopvoeding, worden geweerd.

In dezen tijd van wereldberoering, nu de mach-ten der hel tegen Gods Koninkrijk zoo bijzonder samenspannen, moeten wij zooveel doenlijk en waar het mogelijk is, de handen in elkander slaan. Wij hebben als christenen elkander meer dan ooit nodig. Natuurlijk, indien de scherp getinte ethi-schen het ons, Gereformeerden, moeilijk zouden maken; indien de Schrift werd aangerand, of in een ander opzicht de Gereformeerde beginselen werden tegengestaan, dan zou de tijd van scheiden zijn aangebroken. Wij twijfelen er echter niet aan, dat de Z. S. R. al het mogelijke zal doen, om zulk een conflict te voorkomen. Men wil van Hervormde zijde samenwerking. Men staat er vol-strekt niet onze Gereformeerde actie tegen. In zijn boek over Midden-Java heeft Ds Pol zeer helder en duidelijk den grondslag onzer zending uiteen-gezet, en van beslist ethische zijde berichtte men mij, dat men in deze wintermaanden in zending-ssstudiekringen dit boek bespreken wilde. Het is waar, dat men aan die zijde weinig af wist van onze opvattingen, doch nu de gelegenheid hun ge-boden wordt om er mee op de hoogte te komen, grijpen zij die aan.

Alles bijeen genomen zouden wij het dus ten zeer-ste betreuren, indien men nu de zendingsoop-voeding zelf ter hand ging nemen. Indien er van onze zijde bezwaren zijn tegen den Z. S. R., dat men zich dan bij dien Raad vervoegde; de Gere-formeerde leden in dien Raad zullen zeker krach-tigen steun bieden, om aan elke rechmatige klacht tegemoet te komen.

J. D. WIELENGA.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

De Gereformeerde Kerk in Hongarije.

VI.

De predikant (zijn voorbereiding).

De predikant ontvangt zijn opleiding aan een van de vier hogescholen, die het tegenwoordige Hongarije nog bezit. De officiële naam van de hogeschool te Boedapest, waarvan „De Spiegel", 16de Jaargang, No. 42, een zeer duidelijke photo

niet slechts het leven, maar ook duurzame con-currentie met de openbare school mogelijk maken.

Inmiddels had Dr Kuyper in de Tweede Kamer bij de Staatsbegroting voor 1875 reeds op 7 De-cember 1874 zijn advies gegeven over het Lager Onderwijs, en op 8 December daar een lans ge-broken met Mr Kappeyne van de Coppello, den Achilles der Kamer. Sprekende over leerplicht had laatstgenoemde zijn stelsel geconcentreerd in deze woorden:

Zegt men, dan moeten de minderheden onder-drukt worden, dan zou ik bijna zeggen: „Welnu, dan moet de minderheid maar onderdrukt worden, want dan is zij de vlieg, die de gansche zaif bederft, en heeft zij in onze maatschappij geen recht van bestaan."

In edele verontwaardiging antwoordde Dr Kuy-per hierop met een ze'dzaam indrukwekkende rede, waarvan het slot aldus luidde:

Kwam ooit de dag. Mijnheer de Voorzitter, — waarop aan deze ministerieele tafel een Regeering plaats nam, die sprekers program als Regeerings-programma aankondigde, zeggende dat ze desnoods de minderheden onderdrukken, en de vlieg dooden zou, die de bereide zaif bederven kon, ik zou haar toeroepen: Neem dan ook uit het wapen-schild der Nederlanden weg den Leeuw, het

van de voorzijde geeft, is Budapesti Ref. Theo-logiai Akademia. Debreceen, Papa en Sáros-patak bezitten elk ook zulk een hogeschool. Aan de studie op deze hogescholen moet voorafgaan een achtjarige leergang op het gymnasium; het Hebreeuwsch wordt niet op het gymnasium onder-wezen.

Aan de hogescholen zijn hospitia verbonden. Bijna alle studenten vinden daarin hunne huis-vesting. „De Spiegel" van 13 Mei 1923 geeft een zeer duidelijke photo van de binnenplaats van de hogeschool te Boedapest; men ziet daarop de achtergalerijen van bedoeld hospitaal. De Holland-sche commissie gebruikte hier in het midden van vele studenten, professoren en predikanten tijdens de bekende April-conferentie van dit jaar het mid-dagmaal. Een der studenten opende met een kort gebed de tafel. Deze student wordt door de pro-fessoren met behulp van den bisschop en den „regent" van het hospitaal benoemd. Ik meen, dat hij den naam van „senior" draagt. Het is van het hoogste belang, dat zulk een vertegenwoor-diger der studenten een vroom en beslist jong-mensch zij. In de keuze van zulk een senior spreekt zich de geest van de hogeschool uit. Het mag met ernst worden betwijfeld of hij die keuze wel immer op godzaligheid en beslistheid wordt ge-let. Een klein staaltje ten bewijze dat aan de V. U. en de Theol. School een andere geest heerscht, dan aan de hogeschool te Boedapest, kan men ook hierin zien, dat ik in de corridor en aan de valvas academicas allerlei aankondigingen las van voorstellingen in de schouwburg.

Zulke hospitia zijn ook in de gebouwen der andere hogescholen. Wij bezagen dat te Debreceen van de keukens, kelders, eetzaalen, slaapkamers van het personeel tot aan de kamers der studenten toe. Te Debreceen zagen de studenten-kamers er zeer sober doch rein uit. Twee of drie studenten deelen samen zulk een kamer, die voorzien is van een goed schrijfbureau met boekenstander, enz. Het dienstpersoneel bestaat uit meisjes; de huishouding staat in Debreceen onder de leiding van een betrek-kelijk jong echtpaar, dat op ons een zeer gunstigen indruk maakte. Daar heerschte reinheid!

De gebouwen dezer hogescholen herinneren aan betere dagen en zijn buitengewoon ruim gebouwd. Van overbodige luxe is nergens sprake, doch het geheel herinnert aan zeer goede tijden.

Elk der gebouwen bezit een zeer ruime acade-mische gehoorzaal. In de oude gebouwen van De-breceen en Sárospatak waren dit groote zalen met galerijen, orgel enz., die den indruk maakten van een ruim kerkgebouw.

Nu ik toch reeds iets zeide van deze gebouwen met de hospitia er aan verbonden, kan ik nog wel verder daarvan iets mededeelen; het geldt immers het milieu waarin de aanstaande predikanten ge-durende vier jaren moeten verkeerren.

Uit alles dan blijkt, dat zij niet op bekrompen schaal zijn ingericht. De omvang van het com-plex der gebouwen in Debreceen en Sárospatak is gewoon enorm naar onze begrippen. Het gebouw te Boedapest is meer modern ingericht. Wij kun-nen ons daarvan in Amsterdam en Kampen geen voorstelling vormen. Het onderschrift in „De Spie-gel" bij de photo zooeven genoemd, wijst ook in die richting. Het is misschien gelukkig te achten dat meerdere van onze hoogleraren dat alles heb-ben gezien nu er bouwplannen aanhangig zijn voor onze hogescholen. De droeve omstandigheden, waaronder de kerken in Hongarije thans leven, gedoogen geen scherts, maar anders zou ik willen raden dat er eens eenige „agenten" voor de Vrije Universiteit en van de Theol. School naar Hongarije moesten gaan om daar eene collectie te houden voor de verbouwing onzer hogescholen. Men wan-delt in die gebouwen door lange, breede gan-gen en telt vele deuren en op elk dier deuren staat, wie daar achter zetelt. Ieder der hoogleraren

beeld der eerste vrijheid, en stel er voor in stede den Adelaar met het lam in de klauwen, beeld der tirannie!

In De Standaard opende Dr Kuyper nu voortdurend aan dag een schrootvuur tegen Kappeyne en het liberalisme, met een reeks artikelen over de Schoolwetwijziging, die nog steeds als mees-terstukken van polemieken kunnen gelden. Met al den nadruk, met al de frischeheid, hem eigen, riep hij de anti-revolutionairen te wapen bij de a.s. verkiezingen. Voor of tegen „Restitutie" — zoo luidde nu het Shibboleth, dat door de geleerden weerklonk.

Ter voorbereiding van de Verkiezingen werd verder de artikelenreeks over de Schoolkwestie in zes brochures overgedrukt onder de volgende titels:

- I. Naar aanleiding van het onderwijs-debat in de Kamer.
- II. De Scherpe Resolutie en het Decretum horribile.
- III. Grieven tegen de Schoolwet en het geheim verraden.
- IV. Het Redmiddel.
- V. De Schoolwet voor de vierschaar van Europa.
- VI. Is het Restitutie-stelsel onuitvoerbaar?

Deze artikelenreeks is later ook opgenomen onder de Bijlagen van „Ons Program", 1879.